

MUZEUM GÓRNICICTWA WĘGLOWEGO

Zbiory muzealne zajmują trzy piętra :

■ W sali na parterze znajduje się bardzo obszerna kolekcja narzędzi i sprzętów, ukazana jest praca w kopalni oraz wystawione są oryginalne zdjęcia i dary górników.

■ Sala na pierwszym piętrze poświęcona jest świadectwom obecności polskiej społeczności w Ronchamp i w szerszym ujęciu życiu codziennemu górników w XIX i XX w.

■ W sali na drugim piętrze wystawiane są ekspozycje tymczasowe oraz część archiwum Kopalni Węglowych w Ronchamp.

MUZEUM GÓRNICICTWA WĘGLOWEGO

1976 : otwarcie muzeum górnictwa węglowego imienia Marcela Mauliniego

1992 : przyłączenie do sieci "Musées des techniques et cultures comtoises"

Działalność górnicza rozpoczęła się w Ronchamp w XVIII w. Przez dwa stulecia eksploatacja kopalni węglowych wywierała wpływ na krajobraz i rytm życia miasta Ronchamp i okolic.

Pod koniec XIX w. stało się ono ważnym ośrodkiem przemysłowym, zatrudniającym 1500 osób i wydobywającym 200 000 ton węgla rocznie.

Od 1906 r. trudności techniczne oraz spadek dochodowości zaczęły wpływać na przyszłość eksploatacji kopalni węglowych.

W 1958 r. kopalnie i elektrownia zostały ostatecznie zamknięte. Wtedy to doktor Marcel Maulini postanowił wybudować muzeum górnictwa, aby upamiętnić ślady i historię 200 lat działalności górniczej w Ronchamp.

Muzeum zostało oficjalnie otwarte 26 września 1976 roku, a w 1991 stało się własnością miasta.

Wieża szybowa w kopalni Sainte-Marie

WĘGIEL – PRADAWNA HISTORIA

Węgiel zaczął powstawać w połowie ery paleozoicznej (300 milionów lat temu). Złoże w Ronchamp tworzyły się przez 20 milionów lat.

Szczałki roślinne osadzone na dnie niecki jeziora zostały pokryte warstwą błota nieprzepuszczającą powietrza. Tak nagromadzona roślinna masa zaczęła powoli fermentować. Organiczne osady traciły wodór, tlen i azot, a wzbogaciły się w pierwiastek węgla. Na skutek wzrostu temperatury i ciśnienia zaczął formować się węgiel.

KOPALNIE WĘGLA W RONCHAMP

Pierwsze wnioski o koncesję na eksploatację węgla w Ronchamp zostały złożone w 1757 r. Wydobycie rozpoczęło się w roku 1759, jednak produkcja była słaba, warunki pracy bardzo ciężkie, a narzędzia niedoskonałe.

Po Rewolucji Francuskiej kopalnie stały się własnością państwa i były eksploatowane przez instytucje państwowe. Później przechodziły do rąk różnych prywatnych spółek. W XIX w. produkcja zaczęła przynosić wystarczające dochody, pierwszy szyb został oddany do użytku w roku 1810.

W późniejszym okresie wydobycie węgla było już trudniejsze, ponieważ jego złoża stawały się coraz bardziej rozproszone, a jakość się pogarszała. Co więcej, zagłębie Ronchamp zetknęło się z dużą konkurencją na rynku alzackim ze strony zagłębi węglowych z Północy i z Masywu Centralnego.

Węgiel sprzedawano głównie ośrodkom przemysłowym w Miluzie, Belfort i Haute-Saône, od 1862 r. był on również częściowo przekształcany w koks. W 1946 r. Kopalnie zostały upaństwowione. Mimo usprawnień transportu, kryzys nie mijał i wydobycie węgla wstrzymano ostatecznie w roku 1958.

PRACE KOPALNIANE

Obudowa chodników

Obudowa polegała na podpieraniu ścian i sklepień chodników w celu uniknięcia zawałów. Wykonywano ją przy pomocy drewnianych odrzwi (dębowych i sosnowych), których wielkość, ilość i trwałość dostosowywano do lokalnej wilgotności i rodzaju otaczającej skały. Górnicy obudowywali chodniki, używając siekier i pił ("tire-bout"). W przypadku stale używanych chodników lub wyjątkowo kruchych skał odrzwia zastępowano obudową z cegieł i kamieni.

Urabianie polegało na odłupywaniu bloków węgla z pokładu. Do końca XIX w. węgiel urabiano przy pomocy kilofa i oskarda (kilofa o dwóch ostrych końcach). W początkach XX w. do urabiania zaczęto używać zaostrzonego młota mechanicznego na sprężone powietrze (patrz obok).

Wydobywanie

Wydobywanie odbywało się początkowo ręcznie, a uprzemysłowiło się w połowie XIX w. Od tego czasu węgiel zaczął być wydobywany z chodników przez szyby. W 1810 r. wykopano pierwszy szyb, nazwany Saint-Louis, a następnie około trzydziestu kolejnych szybów.

Prace wykonywane w szybach o dużej głębokości wymagały o wiele solidniejszych instalacji niż te istniejące w północnej części zagłębia. Rozpoczęte w 1894 r. głębienie szybu Arthur de Buyer pozwoliło osiągnąć 1008 metrów głębokości, co uczyniło z niego najgłębszy szyb ówczesnej Francji. Otwarty w 1904 r., został on dostatecznie wyposażony, aby wydobywać 1000 ton węgla dziennie.

Szyb Arthur de Buyer
(wieże szybowe)

Sortowanie

Węgiel sortowały najczęściej kobiety. Na ruchomej taśmie wyszukiwały one łupki, które należało szybko usunąć. Następnie węgiel rozdzielano i myto według jego wielkości.

Grupa sortowaczek (1936)

Kuźnia

Kopalnie w Ronchamp były również wyposażone w kuźnie, których rolą było wytwarzanie i naprawa narzędzi metalowych.

STRAJKI

W Kopalniach w Ronchamp wybuchało wiele strajków wywołanych żądaniem podwyżek płac, brakiem higieny i złymi warunkami pracy. W XIX w. w Ronchamp zrodziła się klasa robotnicza gotowa stawić czoła wszechwładnym pracodawcom. Dwa główne żądania dotyczyły skrócenia dnia pracy z 12 do 8 godzin oraz zmiany natury i wysokości wynagrodzeń.

Strajki nastąpiły po wybuchach gazu kopalnianego w latach 1824, 1857 i 1886. Utworzona w 1886 r. izba związkowa robotników-górników z Ronchamp-Champagney została zamknięta w 1887 r.; związek wznowił działalność w roku 1906.

W 1910 r. najdłuższy strajk (64-dniowy) nie doprowadził do spełnienia żądań górników. Również w 1948 r. w Kopalniach wybuchł długotrwały strajk (52-dniowy), tak jak i we wszystkich zagłębiach węglowych we Francji.

Konflikty w XIX w. ukształtowały mentalność robotników z Ronchamp – stawiali oni na pierwszym miejscu negocjacje i kompromis, podczas gdy dyrekcja starała się przede wszystkim zachować porządek.

Życie "galibot'a"

Niepełnoletni górnicy zwani byli "galibots" – przewozili oni wózki, prowadzili konie w chodnikach i nosili lampy. W 1874 r. wprowadzono zakaz zatrudniania dzieci poniżej 14 lat. Mimo prawa z 1892 r. ograniczającego dzień roboczy dla dzieci do 10 godzin, warunki pracy były nadal trudne i uciążliwe.

GÓRNIK – TRUDNY I NIEBEZPIECZNY ZAWÓD

Narzędzia górnika

Aby wydobywać węgiel, robotnik musiał dysponować narzędziami dostosowanymi do różnych wykonywanych prac : urabiania, ładowania, przewożenia, podnoszenia czy wyciągania. Wyróżnia się dwa okresy w eksploatacji węgla : w XVIII i XIX w. wydobyte ręczne przy pomocy kilofa i łopaty, a w XX w. – wydobyte przemysłowe z użyciem młota mechanicznego i wiertarki.

Młot mechaniczny

Pylica krzemowa

Maska ochronna

Wdychanie pyłów powstających przy wydobywaniu jest szkodliwe dla zdrowia, gdyż wywołuje choroby płuc. Maski ochronne, jak ta wprowadzona w 1911 r. w szybie Arthur de Buyer, były jednym ze środków walki z pyłem.

Mimo stosowania masek ochronnych pylica krzemowa, choroba wywoływana wdychaniem pyłów krzemowych, była główną przyczyną zgonów wśród górników.

Pyły te osadzają się w tkankach płuc, powodując obumieranie komórek. Chory cierpi na niewydolność oddechową, której głównym objawem jest uczucie duszności, a pod koniec również osłabienie serca.

W 1946 r. pylica została uznana za chorobę zawodową, dającą dotkniętym nią górnikom prawo do renty.

Doktor Marcel Maulini

Marcel Maulini, syn kamieniarza zmarłego na pylicę krzemową, był lekarzem przy Kopalniach od roku 1946 aż do ich zamknięcia ; prowadził on intensywne badania nad tą chorobą i sposobami jej leczenia.

Katastrofy

Kopalnię w Ronchamp dotknęły liczne katastrofy, najczęściej wywołane przez wodę, która dostawała się w głąb korytarzy przez szczeliny w ziemi. Aby uniknąć gromadzenia się wody, kopalnie odwadniano za pomocą różnych technik : opróżniano chodniki wiadrami, używano pomp ręcznych lub poruszanych przez zwierzęta, jak również bardziej złożonych układów pompowych.

Katastrofa w szybie w Etançon

Katastrofa ta pokazała jak niebezpieczna może być woda dla górników. W sobotę 16 grudnia 1950 r., około godziny 17.20, nagle, gwałtowna fala wtargnęła do sektora Etançon, powodując szybkie zalanie chodników. Powódź uwięziła czterech górników. Ich ciała wydobyto 22 grudnia 1950 r.

Gaz kopalniany

Ciemność, wysoka temperatura, spadające kamienie i hałas przyczyniały się do ciężkich warunków pracy i do powstawania licznych wypadków. Główną ich przyczyną był jednak gaz kopalniany.

Wybuch gazu kopalnianego

Gaz kopalniany to metan, który powstaje w procesie tworzenia się węgla i otaczających go gruntów. Wydziela się on podczas urabiania węgla, a następnie rozprzestrzenia się w atmosferze kopalni. Wymieszany z powietrzem w proporcji od 6 do 16%, wybuchu w obecności płomienia.

Aby uniknąć eksplozji gazu, konieczna była wentylacja kopalni oraz osłanianie płomieni lamp od otaczającego powietrza.

LAMPA GÓRNICZA – SZTUCZNE SŁOŃCE

Lampa z osłoniętym płomieniem

Latarka

Od narzędzia do symbolu

Lampa górnicza to nie tylko przedmiot użytkowy, nabrała ona charakteru symbolicznego o niespotykanej sile.

Ta nieodzowna towarzysząca górnika dostarczała mu sztucznego oświetlenia oraz gwarantowała bezpieczeństwo, wykrywając obecność gazu kopalnianego.

Lampa stanowiła jedno z górnikiem i służyła mu zarazem jako oznaka tożsamości, ponieważ widoczny był na niej numer identyfikacyjny.

Rozwój lamp

Istniało wiele rodzajów lamp : proste kaganki, świece łojowe albo lampy oliwne z żelaza lub brązu, czyli na ogół zwykłe, płaskie, okrągłe zbiorniczki.

Aby zapobiec niebezpieczeństwu, jakie stwarzały lampy z nieosłoniętym płomieniem w bezpośrednim kontakcie z powietrzem, wprowadzono lampy z zabezpieczeniem. Poprawiono jednocześnie jakość oświetlenia, co ulepszyło warunki pracy i zwiększyło produktywność.

Od 1920 r. lampy płomieniowe były stopniowo zastępowane przez latarki akumulatorowe lub na baterie.

Żetony identyfikacyjne górników z numerami widniejącymi również na lampach

Rola imigracji

W ciągu XIX w. Kopalnie Węglowe w Ronchamp zatrudniały obcokrajowców, aby uzupełnić brakującą siłę roboczą i podtrzymać w ten sposób działalność.

W latach 20. XX wieku imigracja stała się masowa. Najlichnější grupę stanowili Polacy, wyprzedzając Włochów i imigrantów z Północnej Afryki.

Spółeczność polska nie tylko wniosła swój wkład w prace kopalni, ale przyczyniła się również w znacznym stopniu do rozwoju demograficznego. Dzięki polskim robotnikom i ich rodzinom wzbogacały się miejscowe sklepy i zapewniały szkoły. Wpłynęli oni tym samym na dynamiczny rozwój regionu.

Integracja polskiej społeczności

Polski ksiądz Storko z polskimi dziećmi

Aby sprostać potrzebom polskich robotników i ułatwić integrację, w 1923 r. zbudowano dla nich mieszkania; edukacją dzieci zajęli się korepetytorzy i kapelani.

Spółeczność polska skupiała się również w stowarzyszeniach religijnych, kulturalnych i sportowych, spośród których dwa

zasługują na szczególną uwagę:

- Polskie Towarzystwo Św. Barbary, utworzone w 1923 r., obchodziło co roku 4 grudnia uroczystość świętej patronki górników;
- Sokół, stowarzyszenie sportowe założone w 1946 r., było podstawą polskiego życia we Francji.

Polska uroczystość z tradycyjnymi strojami

Stowarzyszenia te sprzyjały nawiązywaniu stosunków kulturalnych i międzyludzkich pomiędzy społecznością francuską i polską. Pozwalały one także na szybszą i łatwiejszą integrację Polaków z mieszkańcami Ronchamp. Nawiązanie partnerstwa w 2004 r. miasta Ronchamp z polskim miastem Sułkowie świadczy o chęci podtrzymania wzajemnych stosunków między tymi dwiema społecznościami.

Zwiedzanie okolic muzeum na oznakowanych szlakach "Węgiel Ronchamp"

Szlak "Sztuka i historia" (1godz.)

Trasa ta pozwala odkryć najważniejsze miejsca dziedzictwa Ronchamp, od sztuki sakralnej po najbardziej widoczne ślady dziedzictwa górniczego.

Szlak "Kopalnie i las" (1godz. 30min.)

Trasa opowiada nie tylko o pochodzeniu węgla, ale także o technikach jego wydobycia na początku XX w. i o jego zastosowaniach.

Szlak "Etançon i miasta robotnicze" (1godz. 30min.)

Trasa przedstawia północną część zagłębia Ronchamp, eksploatowaną od XVIII w.

Informacje: Muzeum Górnicztwa Węglowego Tel./Fax 00 33/ (0)3 84 20 70 50
Biuro turystyki miasta Ronchamp: Tel./Fax 00 33/ (0)3 84 63 50 82

Opracowania i filmy

Publikacje

■ *La lampe de mine, histoire d'un soleil artificiel (Lampa górnicza, historia sztucznego słońca)*

Michel Vernus, Philippe Markarian
Collection "Paroles d'objets" / 2004 / 73 s. / 13 €

■ *Les lampes de Ronchamp (Lampy z Ronchamp)*,

Jean-Paul Goux - Collection "Suite de sites"
Editions de l'Imprimeur / 2001 / 48 s. / 7,50 €

■ *Les Polonais dans les Houillères de Ronchamp 1919-1939 (Polacy w Kopalniach Węglowych w Ronchamp w latach 1919-1939)*,

Jean-Philippe Thiriet - Collection "Regard sur un passé" / 2001 / 80 s. / 13 €

Filmy

■ *Les lampes du mineur (Lampy górników)*, reżyseria: Valéry Gaillard, DVD "Des outils et des hommes" (Narzędzia i ludzie), cztery filmy / 2006 / 104 min. / 15 €

■ *La forêt houillère de Ronchamp (Węglowy las w Ronchamp)*, we współpracy z Centre Régional de Documentation Pédagogique de Franche-Comté / VHS / 2002 / Vidéogramme 6 min. / 6 €

Powyższe pozycje mogą Państwo nabyć przy wejściu do muzeum lub w
Musées des techniques et cultures comtoises
Tel. 00 33/ (0)3 84 73 22 04
secretariat@musees-des-techniques.org

Zapraszamy również na naszą stronę internetową :
www.musees-des-techniques.org

Musée de la mine – 33 place de la mairie, 70250 Ronchamp – Tel./Fax 00 33/ (0)3 84 20 70 50